

การเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0
BUDDHISM PROPAGATION IN THAILAND 4.0

พระมหาจักรพล สิริธโร¹
Phramahachakkapol Siritharo¹

บทคัดย่อ

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจแนวใหม่ภายใต้แนวคิด เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีภารกิจสำคัญในการสร้างแนวทางพัฒนาประเทศไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว แต่ปัญหาสำคัญของการพัฒนาสังคมไทย ได้แก่การพัฒนาคนให้มีศักยภาพ จะเห็นว่าจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบบูรณาการ มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพของประชากรในสังคม รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนพุทธศาสนายังเปรียบเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ เสนอแนะ ให้ประชาชนนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บทความเรื่อง “การเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0” เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัย การสอนที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่จะเชื่อมโยงผู้สอนจากผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดมาเป็นผู้ให้คำแนะนำทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อไม่ให้ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาหลักธรรมคำสอนเกิดความเบื่อหน่าย และเพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิป หรือภาพยนตร์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย และการเทศน์หลักธรรมคำสอน ด้วยสำนวนภาษาที่สนุกและเข้าใจง่าย เช่น การยกเรื่องราวที่กำลังอยู่ในกระแสมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมคำสอน ด้วยภาษาง่าย ๆ เป็นต้น

คำสำคัญ : 1. พุทธศาสนา 2. พระสงฆ์ 3. การเผยแผ่พุทธศาสนา 4. ไทยแลนด์ 4.0

¹ ศศ.ต. (บริหารการศึกษา) อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

¹ Ed.D. (Educational Administration) Mahamakut Buddhist University Srilanchang campus

Corresponding author; Email: mahajakkapol.pon@mbu.ac.th

(Received: 5 June 2020; Revised: 15 June 2020; Accepted: 17 June 2020;)

ABSTRACT

Thailand 4.0 was the government's vision in driving Thailand's policies on development of new economy under the concept "For Stability, Prosperity and Sustainability." The important mission of Thailand 4.0 was to create a way to drive the country's development through technologies and innovations for sustainable development foundation in a long term. A significant development problem of Thai society was a process of improving human capabilities. After the Eighth National Economic and Social Development Plan (1997 – 2001), an integrated development was definitely focused by the country's government on the people-centered development, so education became the country's important base for developing the quality of people in the society. In addition, awareness of morality and ethics, and self-practice on the Buddha's teachings looked like a tool or an instrument to enhance people's quality; therefore, the Buddhist monks played their important roles to propagate the Buddhist principles and to recommend the Buddhists to integrate their living life with the Buddhist principles. The objective of the academic article "Buddhism Propagation in Thailand 4.0" was to present the model for teaching and propagation of the Buddha's teachings through an up-to-date approach, which was referred to not only teaching or learning outside the classroom but also transforming the teacher's role from a lecturer to a coach who gave his learners or students the advice on skills of learning and innovation, including information, media and technology. The teacher's role change was aimed at boredom alleviation for learners or students studying the Buddha's teachings and promotion of modern technology utilization as a tool for Buddhism propagation in the era of Thailand 4.0. For instance, video clips or short movies were made based on aspects and points of view, reflecting what the sender/encoder required the receiver/decoder to realize easily. In addition, the Buddhist teachings were exposed with simple expressions, funny and easily understood

Keywords : 1. Buddhism 2. Monk 3. Buddhism Propagation 4. Thailand 4.0

บทนำ

สังคมไทยในอดีตชาวพุทธเข้าถึงหลักธรรมคำสอนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา มีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและให้คำแนะนำแนวทางปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ จึงเป็นพุทธบริษัทที่สำคัญ และเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนและเป็นผู้ฝึกอบรมสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรม เป็นผู้นำด้านจิตใจของประชาชน และที่สำคัญยังเป็นศูนย์รวมศรัทธาของสาธุชน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ การปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน ให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาประเทศไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน โดยการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นสร้างสรรค์ ทำหาย และซับซ้อน โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ แต่มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้หลักธรรมอย่างลึกซึ้งมากกว่าความรู้แบบผิวเผิน บทความนี้จะนำเสนอรูปแบบการสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในวัดหรือในห้องเรียนเท่านั้น แต่จะเชื่อมโยงแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาจากพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้คำแนะนำ เชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรม สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความทันสมัยสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยยุค 4.0

ความสำคัญและหลักการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีต นับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากสามารถบูรณาการการเรียนรู้อุบายธรรมคำสอนไปใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมให้อยู่ดีมีสุขจนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่งดงามสร้างเอกลักษณ์ให้คนไทยมีลักษณะนิสัยที่ช่วยเหลือเหลือผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนโยน มีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติว่าคนไทยมีจิตใจอ่อนโยนและยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักให้อภัยและเป็นมิตรต่อผู้อื่น เป็นลักษณะที่โดดเด่นของคนไทย ซึ่งเกิดจากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินกลายเป็นลักษณะอุปนิสัยที่เด่นชัด พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน และเมื่อเข้าสู่ยุคการพัฒนาข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาเป็นการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดการพัฒนาคนเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการให้สอดคล้องกับโมเดลการพัฒนา ทั้งแนวทางการปฏิบัติของชาวพุทธและกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนที่จะต้องมียุคสมัย

ผสมผสานเชิงบูรณาการระหว่างความรู้และการฝึกปฏิบัติ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้สนุกสนานทันสมัย ไม่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาหลักธรรมรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย สำหรับองค์ประกอบด้านการเรียนรู้หลักธรรมคำสอน ยุคไทยแลนด์ 4.0 ปรับประยุกต์จากเสาหลักทางการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่งยูเนสโก ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้จากสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีที่เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยมีองค์ประกอบ 4 รูปแบบ (อดุลย์ วงศ์ริคุณ, 2557) ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา โดยมุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การพิจารณาถึงความเป็นจริง การฝึกสติสมาธิ เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต

2. การเรียนรู้เพื่อให้นำไปปฏิบัติได้ หมายถึง การเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการฝึกปฏิบัติ เพื่อชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง

3. การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่จะสอนให้รู้ว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือสังคมล้วนมีเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต หมายถึง การเรียนรู้หลักธรรมคำสอน เกี่ยวกับกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นแก่นธรรมในทางพุทธศาสนา สอนให้มีความเชื่อในสิ่งที่ถูกต้องและมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ องค์ประกอบในข้อนี้จึงเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และ สติปัญญา

ดังนั้น การเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงมุ่งเน้นด้านพัฒนาคนให้ประพัตติตนเป็นคนดี โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนให้กับผู้คนในสังคม เพราะปัจจัยหลักในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้นั้น จะต้องพัฒนาให้คนไทยเป็นคนที่มีความรู้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยมีการนำหลักธรรมและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในวิถีชีวิต ซึ่งการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนจะสอดคล้องกับเสาหลักทางการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่งยูเนสโก ที่การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนมีความยืดหยุ่น สนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้จากสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีในหลาย ๆ รูปแบบ โดยไม่ได้ยึดห้องเรียนหรือวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดให้คำแนะนำ จึงต้องปรับตัวรู้เท่าทันสื่อและสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือเผยแผ่พุทธศาสนาได้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิดเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แนวคิด การเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0

แนวคิดและรูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นสาวกผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ผ่านการเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จึงเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับของสังคม บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา นอกจากศึกษาปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชน ซึ่งการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสอนธรรมะนั้นเป็นความรู้เกี่ยวกับความดี มีรูปแบบของการเผยแผ่พระธรรมใน 3 ลักษณะ (ธีระพล มะอาจเลิศ, 2556) ได้แก่

1. การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในลักษณะให้ผู้ฟังรู้ถึงเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น หมายถึง การรับรู้ที่เห็นได้ชัดเจนว่าการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนนั้นจะได้รับผลของการกระทำเช่นนั้นจริง

2. การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในลักษณะทรงสั่งสอนมีเหตุที่ผู้ฟังอาจตรองตามเห็นจริงได้ หมายถึง ทรงสั่งสอนชี้เหตุแห่งสุขและทุกข์ว่ามาจากเหตุอันใด เช่น ความเป็นผู้รู้จักเหตุรู้จักความไม่โลก ความไม่โกรธ และความไม่หลงเป็นเหตุแห่งสุข และความโลภ ความโกรธ และความหลงเป็นเหตุแห่งทุกข์ เมื่อผู้ศึกษาเรียนรู้หรือผู้รับฟังตรองตามไปอาจเห็นจริงได้

3. การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในลักษณะทรงสั่งสอนเป็นอัครจริย คือผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์โดยสมควรแก่การปฏิบัติ เช่น การสอนให้เจริญเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อผู้ฟังปฏิบัติตามได้ก็จะส่งผลตามสมควร ได้แก่การไม่เบียดเบียนกันให้ได้รับความเดือดร้อน และคิดเผื่อแผ่ประโยชน์ให้กันและกัน

จากรูปแบบของการเผยแผ่พระธรรมใน 3 ลักษณะ เป็นแนวทางการสอนให้ผู้รับฟังรู้แจ้งเห็นจริงตาม แสดงธรรมด้วยเหตุและผลทำให้ผู้ฟังเห็นจริงจนต้องยอมรับและนำไปประพฤติปฏิบัติ ยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้องค์การในจิตใจ อยู่ในภาวะของคนที่เข้าถึงธรรมชาติและความจริงของชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งพระพุทธศาสนาและรูปแบบการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็น สาขานอกจากเผยแผ่ไปทั่วโลกแล้วหลักธรรมคำสอนยังสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย การเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ก็เช่นเดียวกันที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งผลให้การศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนมีความ แปลกใหม่ทันสมัย ไม่น่าเบื่อหน่าย ไม่ได้จำกัดการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนหรือวัดเท่านั้น แต่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่และตลอดเวลาเท่าที่ผู้เรียนให้ความสนใจ

ประเด็นปัญหา และการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรไปอยู่ต่อความสำคัญและ หลักการจัดการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0

ด้วยภาวะการณ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาประเทศถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทำให้สังคมมีความสลับซับซ้อนผู้คนให้ความสนใจอยู่กับ วัตถุ นิยมที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ จึงเป็นเหตุให้เกิดการละเลยทางด้านการฝึกอบรมจิตใจ ทำให้คุณค่าและ คุณธรรมที่สั่งมาทางจิตใจลดน้อยลงไป การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ จึงต้อง ปรับเปลี่ยน ประยุกต์รูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้เป็นรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยสอดคล้องกับการพัฒนา ประเทศ ภายใต้แนวคิดการพัฒนาคนเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยเข้าสู่ยุคไทย แลนด์ 4.0 สำหรับ ประเด็นปัญหาที่ต้องนำวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการเผยแผ่ให้ สัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนา พบว่าปัญหาความเสื่อมจากศีลธรรมของผู้คนในสังคมเกิดจากปัจจัย หลัก 2 ประการสำคัญ (ธีระพล มะอาจเลิศ, 2556) ได้แก่

1. ปัจจัยที่เกิดจากผู้เผยแผ่พุทธศาสนาหรือผู้ส่งสาร ประเด็นปัญหาได้เกิดจากพระภิกษุ สงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนาที่มีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา มี ประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน เนื่องจากขาดเครื่องมือการสื่อสารและขาด ทักษะความรู้ในการใช้เครื่องมือสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกเครื่องมือหรือวิธีสื่อสารที่ไม่ สอดคล้องกับยุคสมัย และผู้เผยแผ่พุทธศาสนาใช้ภาษาธรรมที่ยากต่อการเข้าใจความหมาย

2. ปัจจัยจากผู้รับสาร หมายถึงผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจในหลักธรรมคำสอน ประเด็นปัญหาเกิด จากผู้นำทางศาสนามุ่งเน้นพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ตัวอย่างเช่น การบอกบุญเพื่อรวบรวม ปัจจัยในการสร้างศาสนสถานหรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งการมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านวัตถุเป็นเหตุให้ผู้ ที่สนใจเรียนรู้หลักธรรมคำสอนไม่สามารถเข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง รวมทั้งรูปแบบการ เผยแผ่พุทธศาสนา การใช้เครื่องมือสื่อสารและวิธีสื่อสารที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย ไม่เหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมาย การเผยแผ่พุทธศาสนาจึงไม่ได้รับความสนใจ หรือได้รับความสนใจแต่เรียนรู้แล้วทำให้ เกิดความเบื่อหน่าย

การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาความเสื่อมจากศีลธรรมของผู้คนในสังคม ที่มาจาก 2 ปัจจัย หลัก ได้แก่ปัญหาจากผู้เผยแผ่พุทธศาสนาหรือที่เรียกว่าผู้ส่งสาร และประเด็นปัญหาที่มาจากผู้เรียนรู้ หรือผู้รับสาร เมื่อนำทั้ง 2 ปัจจัยมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้สัมพันธ์กับแนวทางการ พัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 จะพบว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากรูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนาขาดความ ยืดหยุ่น วิธีสอนและการสื่อสารไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทุกระดับ รูปแบบการ เผยแผ่พระพุทธศาสนามีลักษณะเชิงรับ ส่วนใหญ่มีวัดและห้องเรียนภายในสถานศึกษาเป็นแหล่ง เรียนรู้ โดยเผยแผ่พุทธศาสนาผ่านกิจกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมในวัน สำคัญทางศาสนาเท่านั้น

การเผยแผ่พุทธศาสนาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปสาระสำคัญไว้ดังต่อไปนี้ (อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์ และ นธิ เหมมันต์, 2560)

มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 22 กล่าวว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด และกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

จากสาระสำคัญของแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะพิจารณาเห็นว่า ความสำเร็จของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนาน ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ๆ ซึ่งการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนเกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม โดยเป็นไปตามกระบวนการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศภายใต้ แนวคิด เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

เบนจามิน บลูม กับการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0

การเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ปรับเปลี่ยนจากระบบการเรียนรู้หลักธรรมคำสอน ที่พระสงฆ์เป็นผู้บรรยายแต่ผู้เดียว มาเป็นการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการสอน และพระสงฆ์ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตามทฤษฎีของเบนจามิน บลูม ได้จำแนกการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ล้วนเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้งสิ้น โดยการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนตามทฤษฎีของเบนจามิน จำแนกระดับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนในแต่ละด้านไว้ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง ความสามารถจากการเรียนรู้ทางด้านสติปัญญา แบ่งออกเป็น 6 ชั้นเรียงลำดับจากต่ำไปสูง ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ใช้ การรู้จักวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง พฤติกรรมการรับรู้ของบุคคล ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบ และการสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการแสดงออกมาจากการรับรู้เรียนรู้ ได้แก่ การเลียนแบบ การทำตามคำแนะนำ การทำตามแบบ การหาความถูกต้อง และการทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ

จากทฤษฎีของ เบนจามิน บลูม การจัดการศึกษาเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้สนใจหรือผู้ศึกษาหลักธรรมคำสอนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเครื่องมือสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

การใช้เทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามทฤษฎีของ เบนจามิน บลูม

เมื่อนำการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ตามแนวคิดทฤษฎีของ เบนจามิน บลูม มาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างแนวทางพัฒนาประเทศไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว สามารถนำแต่ละด้านมาปรับประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1. รูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้านพุทธิพิสัย เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนจดจำ สามารถทำความเข้าใจ รู้จักวิเคราะห์ และนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ โดยศึกษาจากเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น สอนการทำสมาธิภาวนาหรือการบรรยายธรรมให้ผู้สนใจได้รับฟังพร้อมกันทั่วโลก โดยเนื้อหาของหลักธรรมะที่นำมาสนับสนุนหรือประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ การ “ฟัง คิด ถาม เขียน” หรือ “สุ.จิ.ปุ.ลิ.” ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญ 4 ขั้นตอนในการเรียนรู้ของคนเรา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ สุ. ย่อมาจากคำว่า สุต หมายถึง การรับรู้ ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ได้แก่ การฟัง ดู อ่าน ค้นคว้า สัมผัส การมีประสบการณ์จริง (เช่น การปฏิบัติ)

ขั้นตอนที่ 2 คือ จิ. ย่อมาจากคำว่า จินตะ หมายถึง การคิด ไคร่ครวญ ทบทวน สะท้อน และการ มีจินตนาการ

ขั้นตอนที่ 3 คือ ปุ. ย่อมาจากคำว่า ปุจฉา หมายถึง การถาม ความไม่รู้ (อยากรู้อยากเห็น) การตั้งข้อสงสัย และการสมมุติฐาน

ขั้นตอนที่ 4 คือ ลิ. ย่อมาจากคำว่า ลิขิต หมายถึง การเขียน การบันทึก และการนำเสนอ

ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ของคนเราที่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องวนเวียนไปมา และมีลักษณะเป็นธรรมชาติด้วยการใช้ประสาทสัมผัสของเราทุกส่วน คือ "ตา ดู หู ฟัง สมองคิด ปากถาม มือจด"

2. รูปแบบการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนด้านจิตพิสัย ที่หมายถึงพฤติกรรม การรับรู้ของบุคคล ตามลักษณะค่านิยมรูปซึ่งแบบเดิม ๆ จะเป็นการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในเชิงรับ ผู้ที่สนใจจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้โดยใช้วัดหรือห้องเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้หลักธรรมคำสอน เมื่อนำมาปรับใช้ในยุคนไทยแลนด์ 4.0 จึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่เป็นเชิงรุก ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธี อาทิเช่น

- กระจายเสียงธรรมะผ่านการเทศน์ โดยเปิดคลิปเสียงผ่านเครื่องมือสื่อสารและหอกระจายข่าวของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ โรงเรียน และหมู่บ้าน ตามวาระโอกาสที่เหมาะสม

- การเผยแพร่หลักธรรมคำสอน หรือถ่ายทอดกิจกรรมทางศาสนาผ่าน วิดีโอ ผ่านคลิปใน YouTube หรือสื่อที่สามารถแปลงเป็นไฟล์ดิจิทัลให้ผู้สนใจเลือกดาวน์โหลด และสามารถเปิดชมย้อนกลับไปได้

- จัดทำเป็นหนังสือ e-book เพื่อให้ผู้สนใจโหลดเก็บไว้ในเครื่องมือสื่อสารที่สามารถเปิดอ่านและศึกษาเรียนรู้ได้ทุกที่และทุกเวลา

แนวทางปฏิบัติเพื่อการรับรู้ตามรูปแบบการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนด้านจิตพิสัย มุ่งเน้นความสำเร็จด้วยหลัก “อิทธิบาท 4” อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

1. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น หมายถึง เมื่อมนุษย์เราได้รับความพึงพอใจ จึงเป็นข้อแรกที่ทำให้เกิดกำลังใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้และรับรู้ที่ดี

2. วิริยะ คือ ความพากเพียรในสิ่งนั้น หมายถึง การกระทำที่ติดตอไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ

3. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้นหมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ

4. วิมังสา คือ ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปและตลอดเวลา

3. รูปแบบการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนด้านทักษะพิสัย ซึ่งหมายถึงความสามารถในการแสดงออกมาจากการรับรู้เรียนรู้ ได้แก่การปรับประยุกต์รูปแบบ วิธี และการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่พุทธศาสนาให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในยุคนไทยแลนด์ 4.0 ผู้รับฟังหรือเรียนรู้หลักธรรมคำสอน สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ทุกรุ่นทุกวัย อาทิเช่น

- สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สร้างสารหรือนำเสนอด้วยภาษาทั่วไปหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาบาลีที่เข้าใจได้ยาก หรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น จัดทำคลิป หรือ

ภาพยนตร์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เข้าใจได้ง่าย

- มีการใช้กลยุทธ์ โดยนำสื่อสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ศาสนาอย่างเป็นระบบ เช่น สร้างเว็บไซต์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งให้ผลลัพธ์ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ ภายในเว็บไซต์มีการสร้างคอนเทนต์หลากหลายรูปแบบ เช่น บทความให้ความรู้ คลิปกิจกรรม เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติตน รูปแบบกิจกรรมทางศาสนา และอื่น ๆ โดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม เช่น ส่งภาพการทำความดีมาลงในเว็บไซต์หรือเพจ หรือจัดประกวดกิจกรรมโดยการส่งคลิปการทำกิจกรรมทางศาสนาเพื่อขอรับรางวัล อาจนำเนื้อหาจากการอ่านไปทำกิจกรรมแล้วถ่ายเป็นคลิปมานำเสนอ และมีการมอบรางวัลต่าง ๆ

- การเผยแผ่ด้วยสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกระดับวัย และยังทำให้เข้าใจได้ง่าย เช่น การใช้ภาพ 3D หรือ 3D Animation ซึ่งเป็นภาพเคลื่อนไหวเป็นสื่อในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน

- สื่อหลักธรรมคำสอนด้วยภาพหรือหนังสือการ์ตูนธรรมะ โดยเน้นเนื้อหาที่เป็นเรื่องใกล้ตัว และอยู่ในชีวิตประจำวัน

- การเทศน์หลักธรรมคำสอน ด้วยสำนวนภาษาที่สนุกและเข้าใจง่าย เช่น การยกเรื่องราวที่กำลังอยู่ในกระแสมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมคำสอน ด้วยภาษาง่าย ๆ

- เผยแผ่และนำเสนอหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบของซีรีส์

- บูรณาการคอมพิวเตอร์ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทำได้รวดเร็ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงต้องปรับตัวและประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่ได้เข้ามาแทนที่วิธีการเผยแผ่หรือลดบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งหมด เพียงแต่ช่วยเพิ่มช่องทางและพัฒนาแบบการจัดกิจกรรมและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทันสมัยสอดคล้องกับการพัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างยาวนาน

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้เขียนพิจารณาเห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นช่วงที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สามารถทำได้รวดเร็วและกว้างไกลไปทั่วโลก ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม เพื่อนำแนวทางไปประพฤติ

ปฏิบัติ เป็นระบบการเรียนรู้ที่ เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และการเผยแพร่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตยังเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น การใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการกระบวนกรเชิงรุก ในการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สอดคล้องและตอบรับกับนโยบายของรัฐบาลในการสร้างแนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ จะไม่มีการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎกแต่อย่างใด

บรรณานุกรม

- พระครูโสภณวิธานวัตร และ เอกมงคล เพ็ชรวงษ์. (2561). บทบาทของพระสังฆาธิการ : การขับเคลื่อน ไทยแลนด์ 4.0. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11(2)*, 938 – 956.
- พระครูสุนทรประสิทธิ์ธรรม (ประสิทธิ์ ชุตินธโร). (2558). กิจวัตร 10 : กระบวนการฝึกตนในพระพุทธศาสนา.*วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(2), 101-107.
- พระมหาปรีชา สาเล็งและคณะ. (2560).ประสิทธิผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้.*วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(3), 23-34.
- ธีระพล มะอาจเลิศ. (2556). *การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแพร่พุทธธรรมของพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) : กรณีศึกษาผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่.วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารประยุกต์) คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2557). การศึกษาไทยในทศวรรษที่21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา.*วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 8(1), 1-17.
- อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์ และ นธิ เหมมันต์. (2560). *สมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของคณาจารย์มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.*